

...وزمین

زن

شعر

کالبد شکافی امپراتور ای شعر زنانِ امروز ایران

فاطمه خداکرمان

...وزمین

زن شعر

نویسنده: فاطمه خداکرمی

حروفچین: لیلا جعفری

صفحه آرا: فهیمه کیانخواه

طراح جلد: احسان نوری نجفی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: بهار ۱۳۹۳

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۶۱۳-۵-۹

خانه خیابان دماوند، خیابان صدیقیان، کوچه صالحی، شماره ۴

تهران: ۷۷۴۳۰۴۳۲ - ۰۹۱۲۷۲۲۳۰۷۴

Gmail: nashrechatr@gmail.com

حق نشر برای نشر چتر محفوظ است.

تکثیر، انتشار و ترجمه این اثر اقل است. آن به هر شیوه بدون مجوز قبلی و کتبی ناشر ممنوع است.

این اثر تحت حمایت «قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان ایران» قرار دارد.

سرشناسه: خداکرمی، فاطمه، ۱۳۵۹ -

عنوان و نام پدیدآور: ... و زمین، زن، شعر: کالبدشکافی اسطوره‌های شعر زن امروز ایران / فاطمه خداکرمی.

مشخصات نشر: تهران: چتر، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۱۲۴ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۶۱۳-۵-۹

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص. [۱۲۱] - [۱۲۴].

یادداشت: کتاب حاضر در اصل پایان‌نامه کارشناسی ارشد مولف است.

عنوان دیگر: کالبدشکافی اسطوره‌های شعر زنان امروز ایران.

موضوع: زنان — شعر

موضوع: زنان در ادبیات

موضوع: شعر فارسی — قرن ۱۴ — مجموعه‌ها

موضوع: شعر فارسی — قرن ۱۴ — تاریخ و نقد

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۲ ۴ خ ۹ / ۵۳ PIR

رده‌بندی دیوبی: ۸۱۰۰۸۳۵۲۰۴۲

شماره کتابشناسی ملی: ۳۳۹۶۸۱۲

فهرست

۱۱	سخن و سخن‌بین
۱۵	درباره اسطوره
۱۷	واقعیت اسطوره
۲۲	دیدگاه‌های اسطوره‌شناسان
۲۶	زبان و اسطوره
۲۷	پیوند اسطوره و شعر
۳۱	اسطوره و شعر
۳۵	نمود اسطوره‌ها در شعر زنان امروز ایران
۴۰	اسطوره‌ی آدم و حوا
۵۰	اسطوره‌ی مار و مار اسطوره‌ای
۵۴	زمین، خاک، چاه و غار
۵۵	۱: زمین و زن
۵۹	۲: خاک و زن
۶۲	۳: چاه، گودال، غار و زن
۶۷	۴: سنگ و زن
۷۰	۵: باغچه، کشت و زن
۷۱	اسطوره‌های گیاه، گل و درخت
۸۲	اسطوره‌ی آب، باران، رود
۸۶	ابر و باد و مه و خورشید
۸۶	۱: ابر

۸۷	۲: باد
۸۹	۳: ستاره و ماه
۹۹	۴: خورشید
۱۰۰	اسطوره‌ی شهر
۱۰۷	اسطوره‌ی مرگ و رستاخیز
۱۱۳	پرنوشت‌ها
۱۲۱	چهرست منابع

www.ketab.ir

سخن آغازین

پروین گار، هر بآنم را از صمیم دل، سپاس می گویم که یاری ام نمود تا بتوانم به دنبال پاسخ پرسش هایم باشم؛ پرسش هایی که وقتی شعر زنان سرزمینم را ورق می زدم، برایم سرچشمی شد.

هماره وقتی شعر بانوان شاعر را می خواندم، واژگانی مشترک می یافتم که حس می کردم مفهومی عمیق پشت آن ایستاده است.

کم کم با مطالعه ای این واژگان مشترک به اندیشه ای اصیلی رسیدم به نام «اسطوره» که شاعران با رجوع به آن، به شکل ژرفا که به شعر خود غنای بخشند؛ غنای اصیلی که به سروده هایشان اصالت می بخشد. در همین پیوند تنگاتنگ شعر با اسطوره از همان ابتدایی ترین زمان زندگی بشر در نحوه ای زیاده و تصویرگری انسان نمایان بوده و مهم ترین بُعدی که اسطوره را به شعر پیوند می بخشد، همین ویژگی شاعرانه ای اسطوره هاست؛ این یعنی رابطه ای دو سویه. در میان اسطوره ها برخی از آنها با اصل مادینه ای هستی ارتباط دارند و همین «ارتباط» موجب می شود شاعران زن در شعرشان به آنان توجه خاصی نشان دهند.

داستان اسطوره ای هبوط آدم و همسان انگاری های شاعران زن با حوا از آن

جمله اسطوره‌هاست و علاوه بر آن، مظاهر طبیعی: زمین، خاک و غار بیش از هر عنصر طبیعی دیگری باریشه‌ی مادینه‌ی هستی مرتبط هستند. زمین به سبب زاینده‌گی و باروری‌اش، مام طبیعت نام گرفته و این مسأله، به شکل گرفتن اسطوره‌ها و روایات فراوانی منجر شده است.

در دیگر مظاهر طبیعی که با زنانگی ارتباط مستقیم دارد، درخت، گیاه و آب و دریاست و به طور کلی هر چیز در طبیعت که به زایش و زندگی بخشی مربوط است، جزو انباشت‌های ذهنی شاعران زن به شمار می‌رود و بالاخره این که ماه و حال و هوا مختلف آن و تأثیرگذاری آن بر زنان از چشم شاعران زن دور نمانده است.

کتابی که پیش روی شماست، به‌ش‌هایی از پایان‌نامه کارشناسی ارشد اینجانب بوده که به بررسی ژرف ساختار شعر زنان امروز ایران پرداخته است. به این معنا که با جستجوی واژگان مشترک میان شاعران، به تشریح آنها پرداخته‌ایم.

در واقع شاعران زن با تعمق و تأمل در دغدغه‌های ذهنی خود، اسطوره‌هایی را می‌یابند که ناخواسته با هستی زنانه آنها مرتبط است و این انتخاب، اغلب غیرعامدانه و ناخودآگاه صورت می‌گیرد و همین غیرعمدانه بودن، رازناکی اسطوره‌ها و پیوند آن را با ذهن و شعر زنان نشان می‌دهد.

از آنجا که بررسی آثار همه شاعران زن در مجال این پژوهش نمی‌گنجد، نگارنده برای محدود کردن این گستره، به صورت تصادفی به گزینش شاعران و شعر آنان اقدام کرده و در این دایره تنها شعر نوی امروز ایران را معیار بررسی قرار داده است؛ افزون بر آن که با توجه به تأکید بر واژگان خاص، به معرفی شاعران اشارتی نشده است.

در پایان، بر خود بایسته می‌دانم از استادان مهربانم که لطفشان روزافزون بوده سپاسگزاری کنم؛ در این مسیر، خانم دکتر شهره انصاری همراه بی‌نظیری بودند که دلسوزانه پایه‌پا، فصل به فصل و سطر به سطر مرا یاری نمودند. همچنین آقای دکتر عبدالحسین فرزاد و دکتر امیر اسماعیل آذر مشوق‌های خوب برای نگارش این نوشتار بودند و شایسته است بگویم اگر حمایت‌ها و کمک‌های بی‌دریغ همسر من نبود، بی‌شک پیمودن این مسیر، برایم بسیار دشوار می‌بود.